
Ted' už cesta ke školnému otevřená není

Ted' už cesta ke školnému otevřená není

LIDOVÉ NOVINY

26.5.2012; Rubrika: Rozhovor; Strana: 11; Téma: Ostatní; Autor: Daniel Kaiser

Nový ministr školství Petr Fiala se rozhodl říznout do aféry plzeňských práv. Studenti magisterského cyklu mohou dostudovat, ale noví už přijímání nebudou.

LN Proč jste se rozhodl takhle vcelku razantně?

V této věci nyní postupujeme zcela standardně. Odbor vysokých škol vydává rozhodnutí podle návrhu Akreditační komise.

LN Řešila se dosud aféra v Plzni málo razantně?

Problém plzeňských práv je záležitost, která narušila důvěru veřejnosti v kvalitu vysokého školství. Proto by bylo vhodné řešit tento problém v době jeho vzniku a co možná nejjednodušeji. Dnes už celá situace dobré řešení nemá. Jde nicméně o to, abychom v jednáních, která v této věci probíhají, dosáhli výsledku, jenž povede k udržení kvality vysokých škol, ale současně zohlední situaci studentů plzeňských práv, kteří za problémy své fakulty nemohou.

LN Minulý týden jste řešil chyby u matematické části státní maturity. Šéf Cermatu Pavel Zelený ze schůzky s vámi odcházel, jako kdyby mu ulétly všechny. Jaký bude jeho osud?

Státní maturity dojdou a pak budeme mít možnost je vyhodnotit. Včetně chyb, které se staly. Do té doby bych považoval za naprosto neodpovědné přijímat jakákoliv rozhodnutí. A nenechám se do nich ani tlačit. Až budu mít kvalifikovanou zprávu o tom, co se za ty dva ročníky podařilo, rozhodnu se, jak dál. Jak dál v příštím roce, jak dál ve vedení Cermatu.

LN Vy jste cítil potřebu omluvit se v televizi za problémy s těžší variantou matematiky. Když se omlouvá ministr, je asi situace docela vážná.

Tu chybu považuji za vážnou, ani ne tak proto, že by měla dopad na konkrétní maturanty, protože harmonizací lze dosáhnout toho, aby poškození nebyli. Ale vadí mi, že člověk je v tak vážné chvíli vystaven dalšímu zbytečnému stresu chybou státu.

LN Sdííte obavu, že to podkopalo důvěru ve státní maturity?

Sdílím. Nešťastné je, že k tomu došlo u těžší verze maturitní zkoušky, kde se dlouhodobě snažíme přesvědčit studenty, aby do ní šli. Jak známo, důvěra se strašně snadno ztratí a hrozně těžko se obnovuje. A v tomto případě narušená je.

LN Jak dlouho bude trvat, než se studenti začnou přihlašovat na těžší verze maturit?

Jednou z podmínek, aby si studenti těžší zkoušku z matematiky volili, je, že to pro ně budemít nějaký smysl. To znamená tehdy, až se těžší verze stane součástí přijímacího řízení na vysokou školu. Do té doby je možnost motivovat studenty k těžší maturitě velmi malá.

LN Zatím ale vysoké školy státní maturitu jako přijímačky na VŠ neakceptují.

Neakceptují. Aby ji mohly akceptovat, musela by státní maturita umožnit nějaké srovnání. To lze, teprve až budou zájemci o vysokou školu absolvovat vyšší úroveň.

LN Kolik studentů si bude muset volit těžší variantu maturity, aby to pro vysoké školy bylo zajímavé?

Pokud by ji vysoké školy stanovily jako nutný předpoklad ke studiu, vybral by si ji každý, kdo chce dál studovat. Ale nechci to vysokým školám podsouvat, třeba může být státní maturita nutná jen pro určité obory. Na Masarykově univerzitě jsme

měli například zavedený test obecných studijních předpokladů, kde jste pro naprostou většinu studijních oborů skládali tutéž zkoušku. Ale řada fakult i jednotlivé obory si k tomu přidávaly odborný test. Lékařská fakulta se zase rozhodla zkoušet jen odborné předměty. Prostě nebude to pro všechny stejné, to při rozmanitosti vysokého školství ani není možné. Z konference rektorů také vím, že řada rektorů by uvítala povinnou maturitní zkoušku z matematiky.

LN Jste pro povinnou matematiku?

Jsem člověk spíš humanitně orientovaný. Ale řada argumentů pro je přesvědčivá, takže tomu nejsem uzavřen. Je to věc odborné debaty, nemůže se to řídit nápady jakéhokoliv jednotlivce, ani ministra.

LN Státní maturity se chystají skoro už dvacet let. Vyrostl z nich ne úplně ovladatelný a drahý mamut. Je to selhání státu, že nedokáže zvládnout takovou funkci?

Žádný tak složitý projekt nespustíte úplně bez chyb, ani v cizině. Velkou část peněz asi spolkne zabezpečovací systém, což je logické. Ale neznám zatím všechny detaily, abych o tom mohl odpovědně mluvit.

LN Není chyba, že se jednotný systém maturit po roce '89 rušil?

Tendence liberalizovat vzdělávací systém přece nebyla úplně špatná myšlenka. Teď vidíme, že je třeba provést v určitých momentech srovnání úrovně znalostí. Chyba je asi silné slovo. Řada lidí se domnívala, že to je rozumný krok.

LN Už se klonítek nějaké konkrétní formě zápisného, které nahradilo v představách vlády školné?

Zatím ne. Obojí je forma finanční spoluúčasti. Školným je v českém prostředí myšlen poplatek, který vyjadřuje náklady na studium a student se na nich podílí. Zápisné je spíš technický poplatek, pro všechny stejný, a nezohledňuje nákladnost oboru. V tuto chvíli není cesta ke školnému otevřená. Zápisné je jediné, co by bylo možné i zavést a co by zkvalitnilo výuku. Ale je třeba o tom ještě diskutovat.

LN Ještě jako rektor jste vystupoval proti školnému, jak ho donedávna prosazovala koalice. Nemrazí vás, jak snadno byla přijata politika, proti níž jste měl zásadní výhrady, a jak snadno se to překlátilo?

Vždy jsem říkal, že školné můžeme zavést jen tehdy, když budeme mít jistotu, že se tento poplatek nestane překážkou přístupu ke studiu. To byla pro mě základní podmínka. Dokud zákon o finanční pomoci studentům nebo něco podobného neexistuje, není podle mě možné o školném mluvit. Nikdy mě neuspokojoval argument, že deset tisíc za semestr může každý dát. To není pravda. Každý deset tisíc dát nemůže, to je optika Prahy a Brna. Máte v republice oblasti, kde jsou to skoro nepředstavitelné peníze. Jiná otázka je poplatek nižšího řádu, ale i u zápisného je potřeba, aby bylo sociálně únosné, popřípadě u něj musí být výjimka pro lidi v sociální nouzi. Stejně tak bylo nepřijatelné, že se navrhovaly významné zásahy do systému, aniž by se o nich dostatečně diskutovalo, nebo že se návrhy měnily tak, až už nebylo jasné, co je zrovna na stole.

LN To se vám jako rektorům dělo za minulého ministra?

Poslední verze zákona o finanční pomoci studentům byla předložena do vlády, aniž prošla hlubší debatou. To nebylo rozumné, protože pak už se kritizuje způsob projednávání bez ohledu na obsah. Tak bych postupovat nechtěl.

LN Co obava, že když se jednou poplatek zavede, je jen otázkou času, kdy se neúnosně zvedne, tak jako v Británii?

Ten argument znám. Kdybychom to chtěli hodně ošetřit, můžeme částku stanovit přímo v zákoně. Logičtější by ovšem bylo možnost úhrady v zákoně jen vytvořit a částku stanovovat jinou metodou. Ale ani když se teď žádné poplatky nezavedou, nemáte záruku, že nebudou zavedeny příště. Podívejte, myšlenka finanční spoluúčasti studentů není výsledkem nějaké ekonomické krize, je průvodním jevem toho, že se vysokoškolské vzdělání stalo masovou záležitostí. Evropské země prostě nemají peníze na to, aby poskytovaly vzdělání ve stejné kvalitě tolika mladým lidem. A potřeba najít finance z jiných zdrojů se řeší v celé Evropě.

LN Tady dnes na vysoké školy pokračuje šedesát procent populačního ročníku. Je to moc?

Odpovídá to trendu v jiných, podobně rozvinutých zemích.

LN Mezi univerzitními učiteli je docela rozšířený povzdech, že se kvalita nových studentů rok od roku zhoršuje. Pozoroval jste to ve své praxi taky?

Spíš bych řekl, že se mění, než zhoršuje. Mění se motivace, už nevidíme tak často úzký zájem o jeden konkrétní obor, jak tomu bylo dřív. Ale nestěžoval bych si. Když chce tolik lidí studovat a nakonec si s titulem nachází uplatnění, měli bychom se soustředit spíš na to, aby vzdělání bylo co nejkvalitnější, než abychom přemýšleli, jak ho omezit. Vždyť tato společnost má ve své historii vědomí obrovského významu vzdělávání. Naši předci zakládali hospodářské a jiné školy na vesnicích, aby pozvedli úroveň české společnosti. Česká společnost - a to není úplně běžná tradice - bojovala za zřízení druhé české univerzity, a dokonce se za to přinášely oběti. Při demonstracích v roce 1905 v Brně byl zastřelen dělník, který demonstroval za založení české univerzity. Důraz na vzdělávání máme pěstovat, je to součást národního bohatství.

LN Dvacet let tu studenti byli proreformní skupinou. Na demonstracích z poslední doby se ale část studentů staví po bok odborářů a vzlyká nad osudem tripartity. Je to nový fenomén?

Určitě, ale mě to nepřekvapuje. Studenti mají být kritičtí, mají mít rozjiřnější cit pro spravedlnost. Dostáváme se do situace, která je ve světě běžná.

LN Studentský předák vystupující nedávno s odboráři na Václavském náměstí chce vládu ČSSD s podporou komunistů. To bych ještě nedávno nevěřil svým očím.

Teď odpovídám jako politolog: politizace a určitá radikalizace studentského hnutí je u nás určitě novým fenoménem. Studentstvo v minulých letech nebylo více organizované a v politickém smyslu nebylo příliš aktivní. Ale podle všech ukazatelů, které můžeme sledovat, zde dochází k určité proměně. Jako ministr s tím musím počítat.

LN Ještě pár osobních otázek. Vy jste patřil k disentu?

Za disidenta bych se neoznačil, aleměl jsem možnost účastnit se několika nezávislých aktivit. Nejdůležitější pro mě bylo od roku 1984 studium na podzemní brněnské univerzitě, kde pravidelně přednášeli britští profesori politikologie, sociologie, filozofie - jen díky této zkušenosti jsem po listopadu '89 v Brně mohl spoluzakládat politikologii. Ještě bych vzpomenul vysokoškolský samizdatový časopis Revue 88, který jsme v letech '88 a '89 v Brně vydávali a snažili se tím podníit nezávislé studentské hnutí.

LN Znal jste nějaké disidenty mimo Brno, viděl jste před listopadem třeba Václava Havla?

Před listopadem jsem se s ním neseetkal, ale on pozorně sledoval Revue 88 a hodně nám pomohl finančně i tím, že o nás pěkně hovořil i do zahraničního rozhlasu, a tím nás vlastně trochu chránil.

LN Proč jste se v roce '89 rozhodl zrovna pro politikologii? Není to příliš měkká věda?

To byla věda, kterou bych býval chtěl dělat, kdybych žil v demokracii. Politikologie se od jiných oborů liší v tom, že v totalitním režimu ji nemůžete pěstovat ani pokřiveně. Tam prostě není. Takže až po listopadu bylo možné se politikologii věnovat. Byl jsem vyzván novým vedením filozofické fakulty v Brně, které věděloomé účasti na podzemní univerzitě, abych se podílel na založení oboru. Dělal jsem to hrozně rád, opravdu mě to bavilo.

LN V jakém stavu je česká politikologie dnes? Lidi si při tom slově vybaví nějakou mluvící hlavu, která vyplňuje klip v televizi.

Neštěstí české politikologie je, že ji lidé vnímají prostřednictvím politických komentářů v médiích. Ty může poskytnout vystudovaný politolog, stejně jako absolvent jiného oboru. Dobrý komentář může dát i občan, který žádné sociálněvědné vzdělání nemá. Takže dívat se na politikologii touto perspektivou způsobuje politikogům, kteří dělají politikologii jako vědní disciplínu, docela velký problém. Pro mě to byl důvod, proč jsem po 90. letech, kdy jsem vystupoval hodně v médiích, politické komentáře už moc neposkytoval. Měl jsem pocit, že to narušuje mou vědeckou práci. Naše debaty, je-li politikologie vědní disciplína, by v Americe nebo v Německu byly naprosto nesrozumitelné. Tam ovšem politikologové vystupují v pořadech, kde mohou problém vysvětlit do hloubky.

LN Než jste se z médií stáhl, stačil jste si se svými přáteli kolem Revue Politika vypěstovat image skupiny blízké ODS a Václavu Klausovi. Je ta image pravdivá?

Rozlišil bych dvě věci. Mé pozici v politikologii nemůžete dávat politické ani ideové nálepky. Nikdy jsem nebyl ani součástí normativní politikologie, rozvíjel jsem empiricko-analytickou politikologii. Jiná věc je, že jsem vždy byl aktivní občan -a z toho může vznikat dojem, že jsem politicky něčemu blíže nebo dál. Z mých textů si o mně každý může udělat obrázek, jaký chce.

LN Jste katolík. Jiný ministr katolík Miroslav Kalousek se dal slyšet, že s vámi TOP 09 jednala o kandidatuře do voleb, ale nepláclí jste si proto, že vy jste bigotní.

To je nějaký informační šum. Jako politolog jsem se hodně zabýval politickou dimenzí náboženství a také křesťanskými stranami. V jedné práci už z poloviny 90. let jsem předpověděl způsob zániku KDS (Křesťanskodemokratická strana se rozpustila v ODS - pozn. red.), ale i to, že KDU-ČSL v prvních desetiletích 21. století přestane být parlamentní stranou. Ten scénář se naplnil. Zabýval jsem se i tím, jaké jsou strategie úspěšných křesťanských stran v zahraničí. Mimo jiné jsem napsal, že jsou zpravidla úspěšné tehdy, když jsou od středu napravo, a ne ve středu politického spektra. Protože liberální voliče, již se v tom středu pohybují, nezískávají, zato ale ztrácejí schopnost integrovat svoje voliče. Moje texty Miroslav Kalousek zná, v křesťanských stranách se o nich hodně diskutovalo, takže možná odtud ta informace. Ale to není můj politický postoj, jen interpretace mých politologických prací.

LN Nabízel vám Kalousek kandidaturu, nebo ne?

Nabídky jsem dostával od nejrůznějších stran. Ale nechci o nich konkrétně mluvit.

LN Jste konzervavec?

Pokud platí, co říkal můj vzácný učitel, dnes bohužel již zesnulý britský politolog David Regan, že konzervatismus je stálá změna v rámci kontinuity, pak jsem nejspíše konzervavec.